

Pranešimas spaudai

Liuksemburgas, 2016 m. sausio 26 d.

Europos Komisijos finansinės krizės valdymas iš esmės buvo prastas, – teigia ES auditoriai

Kaip nurodyta Europos Audito Rūmų ataskaitoje, Europos Komisija 2008 m. finansinės krizės metu nebuvo pasirengusi reaguoti į pirmuosius prašymus dėl finansinės paramos, kadangi nebuvo atkreiptas dėmesys į kai kuriuos ženklus, įspėjančius apie krizę. Auditoriai nustatė, kad nepaisant patirties stokos Komisija sėkmingai valdė reformas paskatinusias paramos programas; jie pažymėjo, kad buvo pasiekta nemažai teigiamų rezultatų. Tačiau jie taip pat nustatė kelias susirūpinimą keliančias sritis, susijusias su Komisijos „iš esmės prastai“ parengtu krizės valdymo metodu: šalys buvo nevienodai traktuojamos, kokybės kontrolė buvo ribota, įgyvendinimo stebėjimas buvo prastas ir buvo dokumentacijos trūkumų.

„Krizės poveikis jaučiamas dar ir dabar, o įgyvendinamų paskolų programų lėšos jau siekia milijardus eurų, – teigė už ataskaitą atsakingas Europos Audito Rūmų narys Baudilio Tomé Muguruza. Taigi nepaprastai svarbu, kad mes pasimokytume iš padarytų klaidų“.

Auditoriai analizavo, kaip Komisija valdė penkioms valstybėms narėms – Vengrijai, Latvijai, Rumunijai, Airijai ir Portugalijai – suteiktą finansinę paramą. Jie nustatė, kad Komisija sėkmingai ėmėsi naujų valdymo pareigų; jie teigia, kad atsižvelgiant į laiko apribojimus tai buvo laimėjimas. Krizei prasidėjus Komisija vis dažniau naudojosi turima vidine kompetencija ir užmezgė ryšius su įvairiais susijusių šalių suinteresuotaisiais subjektais. Vėlesnėmis reformomis taipogi buvo įdiegta geresnės kokybės makroekonominė priežiūra.

Nors išsamioje audito ataskaitoje nurodyta nemažai teigiamų rezultatų, joje nustatytos keturios pagrindinės susirūpinimą keliančios sritys, susijusios su Komisijos vykdytu krizės sprendimu: skirtingi taikyti metodai, ribota kokybės kontrolė, prasta priežiūra ir dokumentacijos trūkumai.

Svarbūs teigiami rezultatai: auditoriai pažymi, kad įgyvendinus programas buvo pasiekti jų atitinkami tikslai. Peržiūrėti deficito tikslai iš esmės buvo įgyvendinti. Struktūrinis deficitas mažėjo, nors ir nevienodu tempu. Valstybės narės įvykdė daugumą savo programose nustatytų sąlygų, tačiau kartais buvo vėluojama. Įgyvendintomis programomis sėkmingai paskatinta imtis reformų. Šalys iš esmės ir toliau vykdė pagal programos sąlygas reikalaujamas reformas, o keturiose šalyse iš penkių einamoji sąskaita buvo pakoreguota greičiau nei buvo tikėtasi.

Šio pranešimo spaudai tikslas – pateikti Europos Audito Rūmų priimtos specialiosios ataskaitos pagrindines mintis.

Visą ataskaitos tekstą galima rasti www.eca.europa.eu.

ECA Press

Mark Rogerson – atstovas ryšiams Tel. (+352) 4398 47063 Mob. tel. (+352) 691 55 30 63

Damijan Fišer – atstovas spaudai Tel. (+352) 4398 45410 Mob. tel. (+352) 621 55 22 24

12, rue Alcide De Gasperi - L-1615 Luxembourg

E. paštas: press@eca.europa.eu @EUAuditorsECA eca.europa.eu

Skirtingi metodai: auditoriai nustatė keletą pavyzdžių, kai panašiomis aplinkybėmis šalys buvo nevienodai traktuojamos. Kai kurių programų atveju pagalbos teikimo sąlygos nebuvo tokios griežtos, todėl buvo lengviau užtikrinti atitiktį. Būtinios struktūrinės reformos ne visuomet būdavo proporcingos kilusioms problemoms arba jos buvo įgyvendinamos labai skirtingai. Kai kurių šalių deficito tikslai buvo pernelyg dideli, atsižvelgiant į esamą ekonominę padėtį.

Ribota kokybės kontrolė: Komisijos programų įgyvendinimo grupių atlikta pagrindinių dokumentų peržiūra buvo nepakankama keliais aspektais. Pagrindiniai skaičiavimai buvo peržiūrimi tik programos įgyvendinimo grupės narių, ekspertų darbas nebuvo kruopščiai tikrinamas, o peržiūros procesas nebuvo tinkamai dokumentuojamas.

Prasta priežiūra: Komisija naudojo kaupimo principu pagrįstus deficito tikslus, kurių pasiekimas gali būti matomas tik praėjus tam tikram laikui. Jie užtikrina derėjimą su perviršinio deficito procedūra, tačiau kai turi būti priimamas Komisijos sprendimas dėl tolesnio programos įgyvendinimo, Komisija negali užtikrintai pranešti, ar valstybės narės faktiškai įgyvendino tikslą.

Dokumentacijos trūkumai: Komisija naudojo turima gana sudėtinga prognozavimo priemone, pagrįsta skaičiuoklių lentelėmis. Dokumentacija nebuvo parengta taip, kad praėjus tam tikram laikui būtų galima įvertinti priimtus sprendimus. Programų dokumentų buvo rengiama daugiau, tačiau trūko kai kurių pagrindinių net ir naujausių programų dokumentų. Nustatant susitarimų memorandumo sąlygas ne visada būdavo pakankamai atsižvelgiama į Tarybos nustatytas bendrąsias ekonomikos politikos įgyvendinimo sąlygas.

Europos Audito Rūmai rekomenduoja Europos Komisijai:

- sukurti visą instituciją apimančią sistemą, kuria naudodamasi ji galėtų greitai sutelkti darbuotojus ir turimą patirtį tuo atveju, jei reikėtų įgyvendinti finansinės paramos programą;
- vykdyti sistemingesnę prognozavimo proceso kokybės kontrolę;
- tinkamiau tvarkyti dokumentus ir į juos atsižvelgti atliekant kokybės peržiūras;
- užtikrinti tinkamas programų valdymo ir turinio kokybės peržiūros procedūras;
- į susitarimo memorandumus įtraukti kintamuosius, su kuriais susijusius duomenis ji galėtų surinkti kuo mažiau vėluodama;
- nustatyti, kurios sąlygos yra svarbios, ir atsižvelgiant į jas numatyti iš tiesų svarbias reformas;
- įforminti tarpinstitucinį bendradarbiavimą su kitais programos partneriais;
- padaryti skolų valdymo procesą skaidresnį;
- pasibaigus programai išsamiau išnagrinėti pagrindinius šalių vykdyto koregavimo aspektus.

Specialioji ataskaita Nr. 18/2015 „Sunkumų patyrusioms šalims suteikta finansinė parama“ paskelbta 23 ES kalbomis. Pastabos leidėjams pateiktos kitame lape.

Pastabos leidėjams:

2008 m. Europą apėmė finansų krizė; vėliau ji virto valstybių skolos krize. Valstybių skolos krizę lėmė įvairūs veiksniai, įskaitant nepakankamą bankų priežiūrą, silpną valstybių fiskalinę politiką ir sunkumus, kurių patyrė didelės finansų įstaigos (ir dėl to gyventojams teko gelbėjimo valstybės lėšomis išlaidų našta). Krizė apėmė ES valstybes nares dviem bangomis: 2008–2009 m. ją pirmiausia patyrė euro zonai nepriklausančios valstybės narės, vėliau ji apėmė ir euro zoną. Iš viso aštuonios ES valstybės narės buvo priverstos prašyti makrofinansinės paramos: Vengrija, Latvija, Rumunija, Airija, Portugalija, Graikija, Ispanija ir Kipras.

Audito apimtis

Specialiojoje ataskaitoje Nr. 18/2015 „Sunkumų patyrusioms šalims suteikta finansinė parama“ nagrinėjama, ar Komisijos vykdytas finansinės paramos programų valdymas buvo tinkamas. Joje buvo suformuluoti šie klausimai: i) Ar didėjanti fiskalinė rizika buvo nustatyta laiku? ii) Ar procesai sukurti pakankamai gerai, kad jie būtų naudingi priimant visapusiškus sprendimus dėl programų? iii) Ar Komisija skolinosi geriausia įmanoma kaina ir atsižvelgdama į geriausią skolos vertybinių popierių emisijos patirtį? iv) Ar pagrindiniai finansinės paramos programų tikslai buvo įgyvendinti?

Sprendimų, priimamų ES politiniu lygmeniu, auditas nebuvo atliekamas. Priešingos padėties scenarijus, kai jokia parama neteikiama, arba galimybė įveikti krizę kitomis priemonėmis nebuvo svarstomi. Skolos tvarumas bei tikimybė, kad paskolos bus grąžintos, taipogi nebuvo vertinami. Nebuvo vertinama, ar krizei įveikti Taryba pasirinko tinkamiausius deficito tikslus arba struktūrines sąlygas. Tikrinant, kaip Komisija bendradarbiavo su kitais partneriais, nebuvo vertinama, ar jų dalyvavimas buvo pagrįstas.

Vengrija

Po Lehman Brothers žlugimo, 2008 m. spalio mėn. pradžioje pradėjo mažėti investuotojų dėmesys. Dėl to buvo parduoti visi valstybės skolos vertybiniai popieriai, nepavyko obligacijų aukcionas ir staigiai nuvertėjo valiuta. Dėl įtemptos padėties užsienio valiutų rinkose bankai, jau ir taip patyrę su valiutų apskaitimo sandoriais susijusių sunkumų, pradėjo jausti spaudimą dėl likvidumo užtikrinimo. Vengrija finansinės paramos prašė dėl to, kad buvo susirūpinta, jog dėl kylančios panikos bus taip pakenkta rinkos mechanizmams, kad Vengrijos išorės finansavimo pajėgumai staiga sumažės.

Latvija

Per tris mėnesius iki prašymo suteikti paramą pateikimo indėlių sumažėjo 10 proc. Taip atsitiko dėl masinio indėlių atsiėmimo iš Parex Bank, kuriam iškilo rimtų su likvidumu susijusių problemų po to, kai bankas prarado daugiau nei ketvirtadalį indėlių. Tuo pačiu laikotarpiu oficialiųjų atsargų sumažėjo beveik 20 %, kadangi centrinis bankas, siekdamas išsaugoti valiutos kursą, pardavė užsienio valiutą. 2008 m. lapkričio mėn. vyriausybė nusprendė įsikišti ir nacionalizuoti Parex Bank. Gruodžio mėn. vyriausybė nustatė apribojimus dėl indėlių atsiėmimo iš Parex. Pasak ministro pirmininko, Latvijai finansinė parama buvo reikalinga dėl trijų priežasčių: Parex Bank valdyti, biudžeto deficitui finansuoti ir finansų rinkai stabilizuoti. Mokėjimų balanso krizę ir bankų krizę lėmė didėjantys rūpesčiai dėl Latvijos finansų sistemos ir užsienio skolos.

Rumunija

2008 m. pasaulį apėmus finansų krizei, šalių finansų rinkose ir bankų sistemoje susidarė didžiulė įtampa. Dėl

ribotų galimybių gauti išorės finansavimą staiga padidėjo palūkanų normos. Kapitalo srautai sumažėjo, todėl labai nuvertėjo valiutų kursai (daugiau nei 15 %), suprastėjo turto kokybė ir dar labiau pablogėjo bankų balansai. Centrinis bankas ėmėsi priemonių Rumunijos lėjai stabilizuoti. Rumunijos kredito reitingas smuko žemiau investicijų reitingo – dėl to padidėjo tiek rizikos priedas, tiek skolinimosi sąnaudos. Vyriausybės obligacijų pajamingumas pašoko iki 9 %. Esant aplinkybėms, kai stipriai padidėjo rizikos vengimas, išaugo spaudimas dėl valiutų kursų ir vis labiau mažėjo galimybių valstybei skolintis obligacijų rinkoje, 2009 m. kovo mėn. Rumunijos institucijos pateikė prašymą dėl finansinės paramos.

Airija

Nuo 2007 m. pabaigos, kilus susirūpinimui dėl perteklinės pasiūlos ir susidarius kainų burbului, investuotojų pasitikėjimas Airijos nekilnojamojo turto sektoriumi išblėso. Dėl to Airijai teko spręsti dvi problemas: staigus su statybomis susijusių cikliškų pajamų mažėjimo ir staigaus didelių nuostolių atsiradimo šalies bankų sistemoje. 2008–2010 m. Airija ėmėsi svarbių priemonių bankų sektoriui sustiprinti. Ji suteikė valstybės garantijas dėl vietos bankų įsipareigojimų įvykdymo. Valstybės kapitalo injekcija į bankų sektorių sudarė daugiau nei 20 % BVP. Nacionalinė turto valdymo agentūra perėmė bankų skurdų turtą, susijusį su žemės ir nekilnojamojo turto vystymu. Tačiau valstybės įsipareigojimai finansų sektoriui buvo priežastis, dėl kurios valstybės obligacijų pajamingumo skirtumai padidėjo iki neregėto dydžio ir labai sumažėjo galimybių šaliai patekti į rinką.

Portugalija

Laikotarpiu iki prašymo dėl finansinės paramos pateikimo atsirado nepalankių viešųjų finansų pokyčių ir pablogėjo ekonomikos perspektyvos. Dėl to sumažėjo pasitikėjimas ir padidėjo rinkos spaudimas dėl Portugalijos skolos – visa tai dar labiau išryškėjo po neigiamų pokyčių euro zonos valstybių obligacijų rinkose. Kadangi patekti į rinką tapo sunkiau, vyriausybė vis dažniau vykdė trumpesnio išpirkimo termino vertybinių popierių emisijas ir rinkosi kitokį trumpesnio grąžinimo termino finansavimą (pavyzdžiui, neviešą platinimą, sindikuotųjų paskolų išdavimą ir šalies bankų teikiamą didelį trumpalaikį finansavimą). 2011 m. gegužės pradžioje Portugalijos 10 metų laikotarpio pajamingumo skirtumas „Bunds“ atžvilgiu padidėjo iki 650 bazinių punktų. Kreditų reitingų agentūroms keletą kartų iš eilės sumažinus Portugalijos vyriausybės obligacijų reitingus, šalis tapo nepajėgi refinansuoti savo skolas tokiomis palūkanų normomis, kurios atitiktų ilgalaikio fiskalinio tvarumo tikslą.

Graikija

Krizės metu Graikijai teikta ES parama bus nagrinėjama dviejose atskirose specialiosiose ataskaitose, kurias paskelbs Europos Audito Rūmai: i) bus vertinama, ar Komisijos koordinuota techninė pagalba teigiamai prisidėjo prie programų įgyvendinimo ir Graikijos reformos proceso – ši ataskaita bus paskelbta pirmą 2016 m. ketvirtį, o vėliau bus paskelbta kita ataskaita, kurioje bus vertinami ii) Graikijos ekonominio koregavimo programos koncepcija, priežiūra ir rezultatai.